

activa. Quamvis autem instrumentis solent certæ figuræ dari, ut aptius opera propria exequantur, id non est quia figura vere influat tamquam causa efficiens, sed quia est mera dispositio vel conditio, ut facilius certo modo moveantur vel moveant, ut recte declarat Eximius Doctor, apud quem videri etiam possunt exempla quarundam aliarum qualitatum, quæ non sunt operandi principium.

ARTICULUS IV.

De conditionibus et prærequisitis ad agendum.

Quid
conditio et
prærequisitum.

400. Prærequisitum vel conditio respectu causæ efficientis intelligitur omne id, quod quamvis non sit virtus proprie influens physice, requiritur tamen ex parte causæ ad influendum. *Ex parte*, inquam, *causæ*, ita ut sine illo nequeat virtus esse proxime expedita seu in actu primo proximo constituta ad agendum. Alia vero, quæ non se tenent ex parte ipsius causæ, nec serviunt ad actum primum proximum ejusdem constituendum, quamvis effectus sine illis esse non possit, non dicuntur *prærequisita* seu conditiones. Prærequisita porro alia sunt positiva, alia negativa: hæc generatim consistunt in remotione omnis positivi impedimenti, sicut ad currendum non habere pedes ligatos. Positiva consistunt in aliquo positivo, et possunt esse necessaria vel metaphysice seu essentialiter, vel pure physice seu naturaliter, vel solum moraliter. Nostrum autem non est hic omnia prærequisita singillatim persequi, sed tantum generales quasdam conditiones attingere, quæ in omni causa creata, præsertim corporea, locum habent.

§ I.—EXISTENTIA, UBICATIO, DURATIO ET SUBSISTENTIA.

Existentia
necessaria ad
physice
agendum.

401. Et in primis extra dubium est existentiam agentis ad physice agendum necessario requiri, saltem tamquam conditionem. Idque patet ex superius dictis circa illud axioma: *Nibil agit, nisi in quantum est actu*, itemque in expositione principii causalitatis. Unde hæc est verissima S. Thomæ sententia: *Quia unumquodque agit, in quantum est actu; consequens est, quod unumquodque sicut se habet ad esse, ita se*

habeat ad agere (1). Solum potest quæri, utrum existentia sit pura conditio ad operandum, necne. Nam quidam auctores essentiam ab existentia re distinguentes, ut refert Suarez, dicebant existentiam, licet per se nullum habeat influxum in causalitate effectiva, requiri tamen ut conditionem necessariam. Alii vero Thomistæ non putant existentiam requiri ut solam conditionem ad agendum, sed ut ultimum complementum, quo agens ultimate constituitur in ratione agentis, ut loquitur Blasius a Conceptione cum aliis, quos ipse laudat (2). Nobis etiam, qui existentiam re non distinguimus ab essentia, placere nequit doctrina illorum, qui existentiam solum tamquam conditionem putant requiri ad agendum. Si enim causa efficiens et virtus ejus secum identificant existentiam, hæc nequit esse, saltem quoad rem ipsam, pura conditio. Concedo tamen existentiam ut sic abstracte et præcise conceptam non significari ut formale efficiendi principium, sed ut constituens formam in statu apto ad efficiendum et operandum; proprium vero agendi principium esse formam existentem, seu formam quæ sit actualis entitas (3). Disputabant autem veteres Philosophi, an virtus causæ immediate influens debeat necessario *existere in instanti, in quo causat*. Disputatio autem erat circa virtutem *immediate influentem*, nam causæ quæ per virtutem adæquate distinctam causant, dici possent causare, quando jam non sunt, ut si quis telum jaciens in alterum, subito moreretur priusquam feriret illum, causa vulneris ac mortis diceretur. Simili modo si astrum, cujus lux tardius propter nimiam distantiam ad nos perveniret, a Deo destrueretur, radii ejus, cum ipse jam non existeret, speciem sensibilem in oculo gignerent, ideoque videretur, donec deficerent radii retinam appellentes. Ideo ergo quærebatur, utrum virtus ipsa, qua effectus producitur, debeat in ipso momento actionis existere. Cui questioni negative respondebant plures Thomistæ, quos citat et sequitur M. Joannes Martinez de Prado (4), docentes

Utrum
virtus immediate
influens
existere debeat
in instanti, in
quo causat.

(1) 3 p., q. 77, art. 3.

(2) *Metaph.*, disp. 7, q. 1, n. 3, *Confrmat.*

(3) Suarez, disp. *Metaph.* 31, sect. 10, n. 18, 19.

(4) Lib. 2 *Physicor.* quest. 15. Vide etiam Franc. Soarez lusit., *Physic.*, tract. 2, disp. 4, sect. 2, paragr. 1.

posse causam, sumptam etiam pro virtute influente, causare aliquid in momento temporis, in quo jam non existit, dummodo extiterit immediate antea. Quod autem virtus activa necessario debeat existere tum cum actu causat, quin sufficiat quod prius extiterit, ita ut oppositum etiam divinitus repugnet, tenebant Scotistæ et Autores nostri. Et hæc sententia videtur aperte fluere ex axiomatis modo relatis. Virtus enim in momento, in quo jam non existit, nihil re vera est. Atqui quomodo potest ens causari a non ente vel a puro nihilo? Quid enim refert, quod prius extiterit, si jam non existit? Verum nescio utrum jam de hisce dubitet aliquis, nec utrum prudenter dubitare possit nostris præsertim temporibus, cum ipsum principium causalitatis absurdissime impugnatur, inque locum causæ et causalitatis mera occasio et successio unius post aliud, ut vidimus, suffecta est (1).

Utrum
ad causandum
moraliter requi-
ratur
existentia.

Dixi existentiam necessariam esse ad causandum *physice*. Quæres autem, quid dicendum sit de causa *moraliter* dumtaxat agente. Supposita distinctione moralis causæ a finali, dicendum est ad moraliter causandum non sufficere solam causæ possibilitatem nec existentiam pure conditionatam, sed requiri realem existentiam sive præsentem, sive præteritam sive etiam futuram. Non sufficit sola possibilitas causæ ad moraliter causandum, quia moralis causa non movet *ut sit*, sed *quia est*, non per modum boni ad se allicientis, sed per modum agentis ad aliquid aliud impellentis. Ergo requirit realem existentiam. Neque sufficit existentia pure conditionata, quia hujusmodi existentia in se ipsa non est nisi existentia possibilis. Unde etiam certum est in Theologia, et ex ipso sensu omnium communi satis patere videtur, quod Deus nec præmia nec supplicia decernat ob merita vel crimina, quæ nunquam extiterunt, sed potuerunt dumtaxat existere, vel etiam extitissent, si certa aliqua conditio posita fuisset. Requiritur ergo, ut causa moralis aliquando physice existat. Sufficit tamen aliquando, ut existat sive tempore præsentis, sive præterito, sive futuro; quia etiam merita vel

(1) Si quis tamen plura velit, adeat Mastrium (*Physic.*, disp. 7, q. 4. art. 1), Lossada, (tract. 2, disp. 3, cap. 1), Rhodes (*Philos. perip.*, lib. 2, disp. 2, q. 1, sect. 3, parag. 1), et Soarez lusit. (loc. cit., ubi plures AA. laudantur).

demerita præterita possunt præmium vel pœnam exigere; itemque futura, sicut merita Christi Domini obtinuerunt a Deo gratias pro hominibus Veteris Testamenti (1).

De ubicatione, supposita communi sententia, quam superius breviter defendimus, negante posse rem existere quin sit alicubi, certum est causam agere non posse, quin suam habeat ubicationem. Solum dubitari potest, utrum ubicatio pertineat ad actum primum causæ proxime expeditæ ad causandum. Et respondendum est ubicationem, saltem ad agendum transeunter, esse conditionem prærequisitam ad hoc, ut causa sit proxime expedita ad causandum. Quia res quælibet prius exigit perficere se, quam subjectum extraneum, prius enim debet sibi consulere, quam aliis. Quam ob rem communiter etiam dici solet prius substantia suis ornari proprietatibus, quam extrinsecus operetur. Atqui ubicatio est quædam perfectio intrinseca et propria ipsius agentis. Ergo prius hoc ubicatum esse oportet, quam transeunter operetur. Dixi ubicationem prærequiri *saltem ad transeunter operandum*. Nam dubium majus est, utrum substantia etiam requirat ubicationem suam, prius quam immanenter operetur ad acquirendas suas proprietates: qua de re consule, si lubet Lossada (2).

Duratio etiam simili modo dicenda est necessaria, nam repugnat rem existere, quin sit in aliquo tempore vel duratione; ac proinde nec potest ullum agens causare, quin duret. Cæterum vel duratio est ipsa rei existentia perseverans, vel modus ejus. Si primum dicatur, simili modo dicenda est duratio ad agendum necessaria, ac existentia; sin alterum, de modo durationis videtur loquendum esse, sicut de ubicatione. «Quod si ubicatio et duratio inter se comparentur, neutra videtur alteram præcedere, sed concomitanter produci aut resultare» (3).

Denique de subsistentia jam dictum est, quomodo sit conditio ad agendum necessaria cum explicatum fuit axiomata: *Actiones sunt suppositorum*.

(1) Cfr. Rhodes, lib. 2, disp. 2, quest. 1, sect. 3, parag. 2.
(2) Loc. cit., c. 2, n. 2-3.
(3) Lossada, loc. cit., n. 4.

Ubicatio,

duratio,

subsistentia.

§ II.—APPROXIMATIO AGENTIS
AD PASSUM, UBI DE ACTIONE IN DISTANS.

Approximatio
agentis
ad passum.

402. Experientia ipsa notum omnibus et compertum est esse singulis agentibus naturalibus assignatam suam, quam dicunt, *sphæram activitatis*, quam transilire non solent. Est autem activitatis sphaera determinatum aliquod spatium ultra quod agens naturale non agit; vocatur autem sic, quia corpora quaquaversus diffundunt in orbem influxum virtutis suæ. Solent autem corpora intra sphaeram suæ activitatis agere, ut veteres dicebant, *uniformiter difformiter*, si medium corpus diffusum per spatium sit homogeneum, quia nempe in partibus propinquiorebus agunt intensius, remissius in remotioribus, sed eadem semper servata proportione. Ex his, quæ naturalibus scientiis fusius et accuratius describenda relinquimus, colligitur ad agendum necessariam esse convenientem agentis ad passum applicationem vel approximationem, vel immeditationem vel etiam contactum aut indistantiam.

Quid de actione
in distans:
et questio est
de sola causa
agentis.

Queritur autem utrum conditio ista sit adeo necessaria, ut repugnet actio in distans. Et controversia specialiter respicit causam efficientem, quia finalis procul dubio potest causare, etiamsi distet, immo etiamsi non re existat. Cum enim non causet, nisi prout per cognitionem proponitur appetitui, cognitio vero intellectualis possit etiam absentia et pure possibilis representare, nihil interest, quod finalis causa distet vel non distet. Causa vero materialis et formalis non solam propinquitatem, sed intimam penetrationem ad causandum vindicat. At ut clarius procedamus, in causa efficiendi duplex distinguitur indistantia vel immeditatio, vel contactus agentis ad passum: *virtutis et suppositi*. Immeditatio vel contactus suppositi, quæ vocatur etiam *formalis*, obtinet, cum agens secundum suam entitatem physicam passo proximum vel contiguum est: hoc pacto lapis vulnus infligit et candela accensa aliam accendit. Immeditatio vel contactus virtutis seu *virtualis* locum habet, cum agens secundum suam quidem substantiam non tangit passum, sed per interjectum spatium influxum suum in illud diffundit. Sic ignis calefacit etiam res secundum suppositum

Duplex
immeditatio vel
contactus,
virtutis et sup-
positi.

distantes, et sol lumen et calorem suum spargit in res maxime dissitas. Quare in immeditatione solius virtutis agens quidem distat, sed virtus ejus præsens adest passo. Itaque convenit apud omnes ad agendum sufficere immeditationem virtutis, nec necessarium esse ut agens secundum suum suppositum tangat passum, dummodo virtutem suam eo usque diffundat, vel mediis aliis concausis cum illo conjugatur: et solum disputatur, utrum requiratur, quod per virtutem suam præsens adsit. Non defuerunt quidem auctores, qui censerent posse agens agere naturaliter in rem distantem, quin prius agat in propinquam, seu in medium interjacens, dummodo intra sphaeram activitatis suæ contineatur (1). Quo etiam revocari posset fortasse Scotistarum sententia, dicentium posse substantiam creatam cum sua substantiali virtute procul aliam substantiam producere; putant enim qualitates naturalium agentium præparare quidem passi materiam, ut novam formam recipiat, ipsam tamen formæ substantialis effectiorem minime in se attingere. Sic sol, inquit, quamvis per interjecta corpora calorem suum demittat, quo materia terrenorum corporum disponatur ad substantiales transmutationes peragendas; at vero ipsas formas substantiales, quarum actu novæ corporeæ substantiæ gignuntur, sola substantia solis educit: unde sequitur solem per suam substantiam in distans agere, quamvis qualitates ejus materiam præparantes non agant in distans (2). Quamobrem si totalis et adæquata actio agentis consideretur, Scotistæ re vera non tenent absolute actionem in distans, quia agens in eorum opinione non agit per suam substantiam in distans, quin simul agat per qualitates in propinquum. Doctrina vero communissima inter Philosophos, sive veteres sive recentiores, et inter ipsos etiam naturalium scientiarum cultores tenet nihil posse naturaliter in rem prorsus distantem agere, ita ut agens saltem contactu virtutis debeat passum, circa quod operatur, attingere, videlicet agendo immediate per se in corpus vicinum, eoque medio usque ad ipsum passum virtutem et

Status questi-
onis.

sententia com-
munis
negans natura-
liter possibilem
esse actionem
esse actionem
in distans.

(1) Vide apud Conimbric., *Physicor.*, lib. 7, c. 2, q. 1, art. 2.

(2) Vide Mastrium, *Physicor.*, disp. 7, q. 4, art. 3; Pontium, *Physic.*, lib. 7, disp. 19, q. 2.

influxum suum diffundendo, atque adeo actionem continuando, ut videmus v. g. in igne. Unde etiam quædam systemata physica solent ex eo graviter impugnari, quod nequeant vitare actionem in distans, quemadmodum in *Cosmologia* videbitur. Cæterum putant multi, contra alios multos, quod possit agens divinitus agere in distans (1).

403. PROPOSITIO. Causa creata non potest, saltem naturaliter, agere in passum distans, quin illud contactu virtutis contingat, influxum suum eo usque per interpositum medium diffundendo (2).

probatur.

Prob. 1.º experientia. Passim enim impeditur actio agentis in passum, etiamsi sit intra spheram activitatis illius, si interponatur medium, ad influxum ejusdem accipiendum ac transmittendum ineptius. Sic clausa fenestra, sol desinit illuminare conclave: itemque nec videri colores, nec audiri queunt soni, si inter illos et organa sensuum corpus aliquod interponatur, obstans ne sensibiles species ad oculos et aures perveniant. Et similia experimenta innumera possent afferri. Unde jam suo tempore Aristoteles et S. Thomas inductione per omnia actionum genera concluderant agens et passum conjuncta esse debere (3). Immo vero ipsa experientia demonstrans spheram activitatis in singulis causis, probat etiam actionem in passum distans repugnare. Cur enim non agunt corpora ultra certum spatium, nisi quia virtus eorum eo nullatenus pervenit? Ergo si contactum virtutis inter agens et passum impediatur, actio nulla esse poterit.

Prob. 2.º Hinc autem ratio colligitur assertionis. Nam sicut agens nequit agere sine activa virtute, ita etiam agere ibi non poterit, ubi præsens virtus ejus non est: virtus enim quæ præsens non est, vel passo non applicatur, perinde est, ac si penitus non esset. Atqui virtus agentis non applicatur passo, nisi agens contingat illud, sin minus contactu suppositi,

(1) Vide Rhodes, lib. 2, disp. 10, q. 1, sect. 5, parag. 2; Suarez lusit. *Physic.*, tract. 2, disp. 4, parag. 4; Conimbric., lib. 7 *Physic.*, c. 2, q. 2; et Lossada, *Physic.*, tract. 2, disp. 3, n. 8.

(2) S. Thom., 1 p., q. 8, art. 1 corp. et ad 3.um; 3.º *Contr. Gent.*, c. 68.

(3) Arist., lib. 7 *Physicor.*, c. 2; et S. Thom., ib. lect. 3.

certe contactu virtutis, influxum nempe suum per interpositum medium ad passum usque diffundendo. Ergo...

Hinc vero sequitur, quod si agens spatio perfecte vacuo separaretur a passo, nihil prorsus posset in illud agere, quia nempe non esset medium, per quod virtus applicaretur. At quando adest medium reale, agens in illud primo agit et per illud continuat actionem usque ad passum (1).

404. Objic. 1.º Multiplicem experientiam contrariam; ut enim omittam quædam fabulosa, quæ prostant in veterum libris, ut videre est apud Suarez, Conimbricenses, Lossadam aliosque passim, certe magnes attrahit ferrum, et corpora vi electricitatis attrahunt alia corpora absque contactu; immo vero nota est lex attractionis universalis, qua corpora se invicem attrahunt.

Resp. dist. assertum: et hæc actiones peraguntur adminiculo mediæ realis inter agens et passum intercedentis, *conc.*; sine ullo medio, *neg.* Ut enim recte scribit cl. P. Liberatore, «exempla, quæ allata sunt, atque quæ afferri possent, nihil evincunt. In iis enim actionibus semper adest aliquod medium, quo agens conjungitur cum patiente. Tale est saltem fluidum illud imponderabile, quod Physici ætherem appellant, et quo cetera corpora circumdari et undique penetrari docent. Hæc objecto illis tantum negotium facessere debet, qui non modo in corporibus ponderabilibus (ut experientia ostendit), sed etiam in ipso æthere interstitia vacua admittunt, quod nec experientia nec ratione probari potest (2).

Objic. 2.º Cum fautoribus doctrinæ, quam dicunt *centrorum actionis*: «Agens in passum omnino distans sine substantiis intermediis agere potest. Nihil enim obstat, quominus supponamus vim in puncto spatii existentem virtute sua spheram quamdam activitatis sibi extraneam replere; passum vero cum intra hanc spheram collocetur, ab agente vere tangi per contactum virtutis (3).

(1) Plura dabunt de his Suarez, disp. *Metaph.* 18, sect. 8; Lossada et Conimbric., loc. citatis; Rhodes, lib. 2, disp. 10, q. 1, sect. 4; et Suarez lusit., loc. citat., Joan. a S. Thom., *Physic.*, q. 22, art. 2; Complutens., *Physic.*, disp. 18, art. 3.

(2) *Ontolog.*, n. 186, in resp. ad *Objic.* 4.º

(3) Apud cl. P. Tilmannum Pesch, *Philosoph. natur.*, n. 77, *Discunt* 3.º; et cl. P. Ludovicum De San, *Comoslog.*, n. 286, *Objiciunt* 1.º

Resp. dist. antec. Agens sphaeram extraneam replere potest, diffundendo virtutem intrinsecam, *neg.*; virtus enim, quæ accidens est, nequit ab agente in aliud subjectum emigrare; agendo intra illud spatium, *subdist.*; si adsit medium aliquod interjectum, *conc.*; si non adsit, *neg.*

Objic. 3.º Imaginatio in cerebro existens movet appetitum in corde residentem, et appetitus potentiam locomotivam, quæ in pedibus est, absque ullo contactu. Simili modo objectum manu tactum, statim a vi quoque imaginativa percipitur. Denique cognitiones et volitiones sæpe versantur circa objecta remota, immo et non existentia.

Resp. Nec imaginatio movet appetitum, nec appetitus locomotivam, physice agendo, sed solum determinando per modum conditionis; ad hoc autem sufficit, ut omnes istæ potentiæ in eadem anima radicerentur, ad idemque suppositum pertineant; exinde nempe diversæ potentiæ sic inter se conspirare possunt, ut posito unius actu determinetur alter. Manu autem tactum objectum, ideo statim ab imaginatione percipitur, quia posita externa sensatione solent species eorundem objectorum repræsentatrices phantasie imprimi, ut suo loco explicandum erit (1). Denique de actibus intellectiois et volitionis ad objecta remota terminatis curandum non est, quia non sunt actiones transeuntes, quæ circa talia objecta exercentur, sed sunt actus immanentes, quorum passum vel subjectum est ipsum subjectum intelligens et volens.

Objic. 4.º Angeli saltem videntur, ut corpora moveant, non egere approximatione, tum quia situm non habent, et sunt in loco definitive, tum etiam quia per intellectum et voluntatem operantur, quibus potentiis opus non est contiguitate objectorum, ad quæ terminantur. Et similiter angeli alter ad alterum loquuntur etiam ad distantiam.

Resp. Hæc theologica sunt. Supposita vero Theologorum doctrina, breviter dici potest ad primum, etiam Angelos ad movenda corpora, propinquitatem requirere. Nec refert quod sint in loco definitive; nam intra certum spatium, in quo sunt modo definitivo, habent substantialem ac realem

(1) Suarez, loc. cit., sect. 8, n. 4 et 40.

præsentiam, sicut habet v. g., rationalis anima per totum corpus; et sic potest passo conjungi, ac porro conjungitur, quando in illud agit. Neque etiam obstat, quod angeli per intellectum et voluntatem operentur, nam non operantur per illas, tamquam per potentias exequentes, sed solum tamquam per potentias dirigentes: quare alia in illis distinguenda est potentia exequens, quæ passo proxima sit, oportet. Relate autem ad locutionem Angelorum, quidam respondent excipiendo eam actionem a generali lege requirente agentis propinquitatem ad passum. Alii etiam ad istam actionem volunt necessariam esse conjunctionem unius cum alio. Alii denique respondent unum Angelum loquentem nihil agere in alium, cui loquitur; et sic facilis est in præsentî responsio, quia is Angelus, cui alter loquitur, non comparatur ad illum ut subjectum vel passum ad agens, sed ut objectum ad actum immanentem, et ideo mirum non est, quod locutio possit esse immediate ad Angelum quantumvis distantem. Verum hæc ipsa responsio graves patitur difficultates, ut ostendit Eximius Doctor (1).

§ III.—DISTINCTIO AGENTIS ET PASSI, DISSIMILITUDO INTER UTRUMQUE ET PROPORATIO MAJORIS INEQUALITATIS ETC.

405. Est alia generalis conditio ad agendum requisita, distinctio agentis a passo, secundum vulgatum illud axioma: *Omne quod movetur ab alio movetur.* Verum de hac re, quæ fusiorem postulat disputationem, in *Cosmologia* agendum erit.

De dissimilitudine agentis ad passum multa solebant prisce Doctores scribere: unde etiam manavit illud proloquium: *Simile non agit in simile*, id est in illud, quod jam est simile, cum actio est inchoanda, nam in termino actionis passum fit agenti simile juxta illud: *Omne agens agit sibi simile.* Et probari generatim potest ex illo alio effato, quod superius propositum est: *Omne agens intendit sibi assimilare passum*; nimirum vel similitudine specifica, si agens sit univocum, vel similitudine generica sive analogica, si sit æquivocum. Ergo si jam in passo præsupponitur assimilatio vel

Distinctio
agentis a passo;

dissimilitudo
agentis ad
passum,
Simile non agit
in simile:

Omne agens agit
sibi simile.

(1) Vide Suarez, loc. cit., n. 41-47, apud quem alia require, ibid., n. 8, 9 et 47, 48. Cfr. Lossada, loc. cit.

forma illa, quam agens per suam actionem intendit imprimere, cessat finis actionis, atque adeo cessat ipsa actio. Quare ut unum agat in aliud, necesse est ut adsit dissimilitudo sive in forma, sive in gradu, sive saltem in aliquo adjuncto. Verum videatur de his fuisse disputans. Eximius Doctor (1).

Proportio
majoris
inequalitatis.

Requiritur etiam ad agendum *proportio majoris inaequalitatis* in eo sita, quod inter agens et passum talis adsit proportio, ut major sit virtus in agente, quam resistentia in passo. Ratio manifesta est, quia nisi agens polleat virtute, quae obstacula a passo actioni opposita superare valeat, actio sequi nulla poterit. Denique ex parte effectus producendi requiritur intrinseca ejus possibilitas. Requiritur etiam, ut plane liquet, extrinseca possibilitas; verum hæc cum sit denominatio ex ipsa virtute productiva desumpta, non est in numero conditionum reponenda. Ex parte vero tum agentis tum passi ad actiones secundarum causarum requiritur certum temperamentum qualitatum. Ac denique ut omnia uno verbo complectar, requiritur generatim ad agendum carentia omnium impedimentorum quibuscum effectus existentia stare nequit (2).

ARTICULUS V.

Expediuntur quædam aliæ quæstiones efficientem causam respicientes.

406. Binæ restant adhuc tractandæ controversiæ, quæ cum tam celebres apud antiquos DD. fuerint, præteriri a nobis penitus nequeunt. Prima illarum investigat, utrum idem effectus possit produci a pluribus causis totalibus. Et agitur quidem de causis totalibus ejusdem generis; quod enim dari possint plures causæ totales in diverso genere, puta altera in genere causæ efficientis, altera in genere causæ formalis vel finalis, in dubium revocari nequit. Et in eodem etiam genere difficultas potissimum agitari solebat in scholis

An idem effectus
possit a duplici
causa totali
procedere.

Status
quæstionis.

(1) Disp. *Metaph.* 18, sect. 9. Cfr. Soarez lusit. (*Physic.*, tract. 2, disp. 4, sect. 5) et Lössada (loc. cit., c).

(2) Vide Lössada, loc. cit., aliosque veteres AA.

circa solam causam efficientem (1): ac de illa tantum nos quoque loquemur. Sermo autem est de pluribus causis totalibus, quæ agant prout tales, ita nimirum ut singulæ exercent actiones cum influxu sufficienti ad hoc, ut effectus ex ea sola sequeretur. Passim enim cernimus causas totales in eundem effectum concurrentes, verum non prout totales; quia singulæ non ponunt totum illum nisum et influxum, qui ponendus foret, si solæ illum singillatim efficerent: ut v. g. cum duo equi trahunt currum, cui trahendo pares sint singuli. Quæstio itaque est de duobus causis formaliter totalibus, iisque creatis tum seorsim vel d'visim, tum simul influentibus aut potentibus influere. Nam quod a sola causa prima possint produci effectus, qui a causa creata totali in suo ordine simul cum divino concursu producuntur, nemo est qui dubitet ex Angelico Doctore (2).

Prima difficultas huc revocatur, utrum idem effectus adæquate contineri possit in virtute plurium agentium: ita ut idem numero effectus, qui nunc producitur a causa A, potuerit etiam produci a causa B. Et quæstio est de ordine rerum naturali, nam de potentia Dei absoluta, concedunt multi posse Deum per unam causam naturalem facere eundem numero effectum, quem facit per aliam. Verum negant communiter Thomistæ id fieri naturaliter posse, quibus aperte favet S. Thomas hisce verbis: *Impossibile est eundem filium nasci, sive sit alius pater, sive sit alia mater; sicut etiam non est idem numero sigillum, sive sit alia cera, sive sit aliud corpus sigilli, ex cujus impressione cera sigillatur* (3). Verum Scotistæ ac nostri AA. communissime, loquendo de effectibus absolutis, non vero de pure modalibus et actionibus (nam hæc sunt essentialiter affixa huic causæ determinatæ unde nec a solo Deo fieri possunt absque concursu proprie

Utrum idem
effectus procedat
reposita
pluribus causis
seorsim
agentibus:

Varia sententia:

(1) Vide, si vis, de causis materiali, formali, et finali Joan. a S. Thoma. (*Physic.*, q. 10, art. 5, *Dico* 2.^a, 3.^a et 4.^a), Soarez lusit. (*Physic.*, tract. 2, disp. 8, sect. 8), Rhodes (loc. cit., disp. 2, q. 1, sect. 4, paragr. 4, *Dico* 2.^a).

(2) 1.^a p., quæst. 105, art. 2.

(3) *Quodlib.* 5, art. 8. Cfr. *Quodlib.* 3, art. 25. Vide Joann. a S. Thom., *Physic.*, quæst. 10, art. 5; Goudin, *Physic.*, disp. 2, quæst. 6, art. 2; Complutenses, *Physic.*, disp. 15, quæst. 4.

causæ), affirmant posse eundem effectum, qui nunc produ-
citur ab una causa, produci ab alia simili, si nempe in si-
milibus adjunctis ad eadem numero subjectum vel passum
applicata fuisset (1).

probabiliter
elegitur.

Hæc secunda sententia mihi quoque magis arridet, non
enim satis probatur a prioris assertoribus, quomodo ignis A
v. g. qui nunc producit ab igne B, determinatus sit magis
ad procedendum magis a B, quam a C. Non enim ea deter-
minatio repeti potest ex ullo essentiali prædicato, ut fatentur
ipsi adversarii, nam prædicata essentialia eadem sunt in
omnibus individuis ejusdem speciei. Sed neque etiam ex ulla
differentia individuali: 1.º «quia ignis A ex propria indivi-
duatione non magis dissimilis est ignibus illis, qui continen-
tur in B, quam aliis ignibus contentis in C, ut omnes
supponere videntur. Si autem determinatus esset ad proced-
endum magis a B, quam a C, proculdubio in hac ipsa
determinatione dissimilior esset ignibus contentis in C, quam
contentis in B». 2.º quia si talem determinationem haberet,
non posset oriri a solo Deo, sicut non potest v. g. actio
procedens a certa causa creata cum concursu divino procedere
a solo Deo, propter determinationem et alligationem, quam
ex sua individuali differentia importat ad talem causam (2).

Utrum idem
effectus a pluri-
bus causis
simul agentibus
possit procedere.

Secunda difficultas circa propositam quæstionem erat,
utrum idem effectus possit simul oriri a pluribus causis totali-
bus. Responsio communis est, saltem si Nominales excipias,
quibus contraria sententia tribuitur a Complutensibus et Ma-
stris, quod spectato naturali rerum ordine id fieri nequeat, si
sermo sit de causis totalibus creatis. Nam si agatur de causis
totalibus, quarum altera est alteri essentialiter subordinata,
quales sunt omnes causæ secundæ respectu primæ, multi
putant ita se rem habere, quia nempe Deus ad actiones cau-
sarum secundarum concurrens, tali tantoque influxu opera-
tur, qui sufficeret ad eundem effectum ponendum, etiamsi
creatura nihil ageret. Qua de re non est hujus loci disputare.

(1) Ita Mastrius (*Physic.*, disp. 8, q. 3, art. 1) et Pontius (*Phy-
sic.*, lib. 2, disp. 11, q. 3) cum Scoto et Scotistis; Suarez (disp.
Metaph. 26, sect. 5), Rhodes (lib. 2, disp. 2, q. 1, sect. 4, par. 6),
Rubius (*Physic.*, lib. 2, tract. 7, q. 2) etc.

(2) Vide Lossada, loc. cit., n. 3, se. 14; Suarez, et reliquos AA. citat.

Verum loquendo de causis secundis, sententia communis
satis constat ex iis, quæ superius diximus de repugnantia
duplicis actionis totalis circa eundem effectum: in idem
namque controversia recidit. Utrum autem divinitus fieri
possit, quod naturaliter repugnare communiter docent Phi-
losophi, ut nempe idem effectus a duplici causa totali pro-
cedat, controvertitur. Nam Scotistæ communiter (1) ac
Thomistæ (2), negant; affirmant autem communissime No-
strates (3) cum Card. Cajetano (4), dissentientibus paucis (5).

Utrum aliquid
possit seipsum
reproducere

407. Postrema quæstio est, utrum aliquid possit seipsum
reproducere. Quamvis certum est nihil posse seipsum primo
producere, seu sibi ipsi existentiam dare, controverti tamen
solet utrum aliqua causa jam existens possit seipsam produ-
cere quoad secundum esse. Omnes quidem fatentur, id fieri
naturaliter non posse; utrum autem divinitus et miraculose
fieri repugnet, disputatur. Et controversia potissimum agitari
videtur intuitu Sanctissimæ Eucharistiæ, in qua Fides docet,
formula consecrationis nomine Christi prolata ab ejus Mini-
stro sacerdote, Servatorem nostrum in celo regnantem in-
cipere existere sub speciebus panis et vini. Qua occasione
quæritur a Theologis, utrum actio illa, vi cujus Christus
Dominus constituitur in Venerabili Sacramento, sit de loco in
locum *adductiva*, an vero ex natura sua *productiva*, ita ut
in virtute illius, si Christus Dominus non existeret, de novo
produceretur. Quare si actio prædicta productiva sit, sequi-
tur Christum Dominum, utpote qui est causa principalis
consecrationis, se ipsum reproducere, et conservare in *esse*
quod jam aliunde habet. Circa hanc quæstionem non desunt,
qui putent possibilem esse divinitus actionem, qua efficiens

(1) Vide Mastrium (loc. cit., art. 2), Pontium (loc. cit., q. 2),
Frassen (*Philosoph.*, tom. 2, sect. 1, de *Causa efficiente*, art. 3, q. 1).

(2) Joana. a S. Thom., (loc. cit.), Complutenses, (loc. cit., q. 3),
Goudia (loc. cit., art. 1).

(3) Suarez (loc. cit., sect. 4), Rubius (loc. cit., q. 1), Fonseca
(*Metaph.*, lib. 5, cap. 2, q. 15, sect. 2), Valent. (In 3.^{am} p., q. 3, a. 1,
punct. 3) Rhodes (loc. cit., par. 5), Soarez lusit. (*Physic.*,
tract. 2, disp. 6, sect. 3) Lossada (loc. cit., c. 2 et 3).

(4) In 1.^{am} p., q. 52, a. 3.

(5) Vide inter alios P. Vazquez, In 3.^{am} p., disp. 29, c. 4.